

Aan de gemeenteraad van de gemeente Renswoude
Postbus 8
3927 ZL RENSWOUDE

p/a Gemeente Barneveld
Postbus 63
3770 AB Barneveld
www.rkvalleienveluwerand.nl

Inlichtingen

Marjolein E. Barel-Glashouwer
T 06 25 39 38 64
E m.barel@barneveld.nl

Datum

23 maart 2023

Onderwerp

Resultaten doorwerkingsonderzoek
minimabeleid

Bijlagen

2

Geachte leden van de gemeenteraad,

De rekenkamercommissie heeft een doorwerkingsonderzoek gedaan naar het minimabeleid van de gemeente. Graag informeert de rekenkamercommissie u over de resultaten ervan.

In 2017 heeft de rekenkamercommissie Vallei en Veluwerand het minimabeleid in uw gemeente onderzocht. Begin 2018 hebben wij hierover een rapport aangeboden aan de gemeenteraad, met zes aanbevelingen. Op 17 april 2018 heeft u besloten om de aanbevelingen over te nemen.

De rekenkamercommissie onderzoekt zo'n drie jaar na een onderzoek of de aanbevelingen in de praktijk zijn gebracht. Dat noemen we een doorwerkingsonderzoek. Wij hadden dit doorwerkingsonderzoek voor 2021 gepland. Het college verzocht ons echter om het uit te stellen, omdat de effecten van beleidswijzigingen pas vanaf 2022 te zien zouden zijn. We hebben hiermee ingestemd en zijn eind 2022 gestart met het doorwerkingsonderzoek. In deze brief laten we zien hoe het college de aanbevelingen heeft opgepakt.

Eerst kijken we terug op de conclusies uit 2017. Daarna gaan we in op de bevindingen van het doorwerkingsonderzoek 2022.

Samenvatting conclusies uit het onderzoek 2017

In 2017 waren de conclusies in het rekenkamerrapport – sterk samengevat – als volgt.

De gemeente had in het minimabeleid geen concrete doelen opgenomen. Daardoor was niet duidelijk wanneer het beleid succesvol zou zijn. De nota minimabeleid van Renswoude was afgeleid van de beleidsnota over dit onderwerp van de gemeente Veenendaal. De nota van Renswoude was feitelijk niet toegespitst op de situatie in de eigen gemeente. De gemeente Renswoude had het minimabeleid uitbesteed aan de gemeente Veenendaal. Daarmee was het beleid en de uitvoering min of meer uit handen gegeven.

Volgens de rekenkamercommissie was het ook niet zeker dat de gemeente de doelgroep volledig in beeld had en bereikte. De gemeente Renswoude stelde zich niet actief op om de minima echt te bereiken. Zij liet dit vooral over aan maatschappelijke organisaties.

Verder concludeerde de rekenkamercommissie dat de raad nauwelijks kon controleren of het minimabeleid goed werd uitgevoerd. De gemeente monitorde niet of ze doelstellingen haalde.

Algemene conclusies doorwerkingsonderzoek 2022/2023

Uit ons doorwerkingsonderzoek blijkt dat het college aan de slag is gegaan met het actiever onder de aandacht brengen van minimaregelingen. Het college wil de doelgroep beter bereiken en ontplooit daar allerlei activiteiten voor. De gemeente neemt regie in het aansporen van maatschappelijke organisaties om minimaregelingen bekend te maken. In 2022 zijn de verordeningen en beleidsregels sterk uitgebreid. De minimaregelingen zijn daardoor op één lijn met de gemeente Veenendaal. Daarbij is ruimte gebleven voor eigen beleid.

Ook heeft Renswoude verbeteringen doorgevoerd in het benaderen van mensen met een laag inkomen en per persoon nagaan of deze gebruik maakt van de regelingen. Er zijn landelijk gezien geen cijfers beschikbaar over het aantal personen of huishoudens per gemeente dat moet rondkomen van maximaal 120% van het sociaal minimum. Daarom is niet bekend hoeveel huishoudens in Renswoude recht hebben op minimaregelingen. De gemeente kan daar op dit moment geen goed inzicht in krijgen, ze kent wel het aantal bijstandsgerechtigden. Maar de gemeente heeft degenen, die wel bekend zijn, op meerdere momenten geïnformeerd over de minimaregelingen. De gemeente gebruikt de lokale netwerken en gemeentelijke kanalen om minimaregelingen bekend te maken. Bij gemeentelijke kanalen gaat het om mailings, de gemeentelijke website en de lokale krant De Heraut. De netwerken bestaan uit welzijnsorganisaties en vrijwilligers.

Daarnaast is eind 2021 de Grebbepas ingevoerd. Dat is een pas waarop geld staat dat klanten kunnen besteden voor verschillende producten en activiteiten. Op de gemeentelijke website is het wel lastig om de Grebbepas te ontdekken: daarin zijn verbeteringen mogelijk. Daarnaast is de informatie op de gemeentelijke webpagina 'Werk en Inkomen' niet zo overzichtelijk en lastig te begrijpen.

Op dit moment is er geen actuele beleidsnota. De gemeente heeft aangegeven dat er uiterlijk in het laatste kwartaal van 2023 een nieuw beleidsplan sociaal domein gereed is. De gemeenteraad kan zijn controlerende rol nog steeds niet goed uitvoeren en niet bijsturen. De gemeente monitort nu wel welke minima er zijn, welke regelingen ze gebruiken en het benutten van de budgetten voor dit beleid. Maar de monitoringsinformatie staat nog niet in de P&C-documenten en bereikt dus niet de raad.

Bevindingen en conclusies per aanbeveling

Aanbeveling 1

Actualiseer de beleidsnota en formuleer concrete doelen. Neem de van toepassing zijnde regelingen voor Renswoude op in de beleidsnota. Neem onderdelen uit de beleidsnota van Veenendaal zodanig over dat er een leesbare en logische beleidsnota voor Renswoude ontstaat.

De rekenkamercommissie constateert dat deze aanbeveling niet is opgevolgd.

Beleidsontwikkelingen

In 2017 kende de gemeente het 'Integraal beleidskader Activerend minimabeleid 2015-2018'. Dit beleidsplan heeft de gemeente om voor hen onbekende redenen niet geactualiseerd. Voor de termijn 2019-2022 heeft de gemeente Renswoude zelf een beleidsplan voor het hele sociaal domein opgesteld. Voor de inhoud is gebruikgemaakt van de expertise van de gemeente Veenendaal. In het beleidsplan is heel beknopt informatie opgenomen over minimabeleid, onder het thema Participatiewet. Er staan geen regelingen of verordeningen in die van toepassing zijn voor Renswoude. De rekenkamercommissie had aanbevolen om dit wel te doen.

Het huidige beleidsplan sociaal domein liep in 2022 af. Er is dan ook op dit moment geen geldige beleidsnota.¹ De gemeente heeft aangegeven dat ze voor de zomer van 2023 met het opstellen van een beleidsplan start en dat er uiterlijk in het laatste kwartaal 2023 een nieuw beleidsplan sociaal domein gereed is. Daarin zal het minimabeleid een grotere plek krijgen dan tot nu toe het geval was. Ook zal de gemeente meer doelstellingen voor het minimabeleid in het beleidsplan opnemen. De rekenkamercommissie benadrukt dat het belangrijk is om de doelen in het beleidsplan te laten aansluiten bij de doelen uit de verordening. Dat is op dit moment niet het geval, zie volgende alinea's. Voor het beleidsplan gaat de gemeente in gesprek met maatschappelijke partners over wat men gezamenlijk wil bereiken en waar verbeteringen nodig zijn.

De gestelde doelen

In het beleid sociaal domein is één doel voor het minimabeleid opgenomen. Dat doel is: ernaar streven dat het gebruik van minimaregelingen verhoogd wordt tot het landelijk gemiddelde. Om te onderzoeken of Renswoude dit doel heeft bereikt, hebben we de Benchmark Armoede en Schulden 2021 van Divosa geraadpleegd. Minimaregelingen bestaan volgens de benchmark uit: bijzondere bijstand, maatschappelijke participatie en overige minimaregelingen. In 2021 lagen de totale uitgaven voor bijzondere bijstand iets onder het benchmarkgemiddelde, de uitgaven voor maatschappelijke participatie boven het benchmarkgemiddelde en uitgaven voor overige minimaregelingen lagen op het benchmarkgemiddelde. Meer informatie over het bereik van de regelingen volgt bij de bevindingen voor aanbeveling 2.

In het beleidsplan staat dat de gemeente een uitvoeringsplan maakt voor de Participatiewet, met daarin ook het uitvoeringsplan voor de minimaregelingen. Dit uitvoeringsplan is er echter niet. De reden waarom geen uitvoeringsplan is opgesteld kan de gemeente niet aangeven.

In 2022 is het aantal beleidsregels en verordeningen sterk uitgebreid, zie bijlage 1. De minimaregelingen zijn nu op één lijn met de gemeente Veenendaal. Deze documenten zijn de basis voor de uitvoering van de minimaregelingen. De gemeente Veenendaal zorgt voor de voorbereidingen voor deze regels en verordeningen. In de samenwerking tussen Renswoude en Veenendaal is wel ruimte voor eigen lokaal beleid van Renswoude. Veenendaal legt ook keuzes voor aan de gemeente Renswoude. Renswoude stelt zelf de beleidsregels en verordeningen vast.

De minimaregelingen zijn beschreven in de Verordening Minimaregelingen Renswoude. In de verordening zijn vijf doelen benoemd. Deze vijf doelen sluiten niet aan bij het doel uit het beleidsplan sociaal domein om het gebruik van minimaregelingen naar het landelijk niveau te brengen.

De - vrij algemeen geformuleerde - doelen zijn:

¹ Een beleidsnota is niet wettelijk verplicht. De minimaregelingen zijn wel verwerkt in een verordening.

1. het vergroten van de kansen om de spiraal van armoede te doorbreken;
2. het bevorderen van sport en andere vormen van maatschappelijke participatie;
3. het voorkomen van sociale uitsluiting;
4. het bevorderen dat schoolgaande kinderen zo min mogelijk belemmeringen ondervinden als gevolg van het feit dat hun ouders tot de minima behoren;
5. het tegengaan van onderverzekering op het gebied van ziektekostendekking.

Aanbeveling 2

Probeer meer inzicht in de doelgroep te krijgen, door bijvoorbeeld de inwoners met een laag inkomen actief te benaderen en per persoon na te gaan of deze gebruik maakt van de regelingen waar hij of zij mogelijk recht op kan hebben.

De gemeente heeft goed gevolg gegeven aan deze aanbeveling.

Inzicht in de doelgroep

De gemeente heeft in het beleidsplan Sociaal Domein 2019-2022 enige cijfers opgenomen over het gebruik van minimaregelingen. Bijvoorbeeld het aantal huishoudens dat gebruik maakt van minimaregelingen. In Renswoude zijn de minimaregelingen bedoeld voor inwoners die een inkomen hebben tot maximaal 120% van het sociaal minimum (per 1-1-2021 gewijzigd van 110% naar 120%). In 2018 waren 53 personen bekend met het gebruik van de minima-regelingen. In 2022 maakten 132 personen gebruik van een minimaregeling.

Er zijn landelijk gezien geen cijfers beschikbaar over het aantal personen of huishoudens per gemeente dat moet rondkomen van maximaal 120% van het sociaal minimum. Daarom is niet bekend hoeveel huishoudens in Renswoude recht hebben op minimaregelingen. De gemeente kan daar op dit moment geen goed inzicht in krijgen, ze kent wel het aantal bijstandsgerechtigden.

Actief benaderen van de doelgroep

De gemeente heeft de groep die bekend is bij de gemeente op meerdere momenten persoonlijk benaderd over de mogelijkheden van de minimaregelingen en de Grebbepas (zie ook opvolging aanbeveling 3 en 4). De gemeente stimuleert met kracht dat maatschappelijke organisaties en vrijwilligers in gesprekken met inwoners wijzen op de minimaregelingen.

Sinds 2018 maken meer inwoners gebruik van minimaregelingen:

	Aantal volwassenen	Aantal kinderen	Totaal
2018	38	25	53
2019	58	30	88
2020	65	32	97
2021	77	40	117
2022	85	47	132

Het gebruik van regelingen voor maatschappelijke participatie door volwassenen in Renswoude loopt in 2021 wat achter bij het gemiddelde van deelnemende gemeenten aan de benchmark; het gebruik van

minimaregelingen voor kinderen is relatief gemiddeld tot hoog. Dit blijkt uit de Benchmark Armoede en Schulden 2021 en managementcijfers van Bureau Minimaregelingen.

Ontwikkelingen in de uitvoering: invoering Grebbepas

De gemeente Renswoude heeft een aantal zaken aan Veenendaal uitbesteed. Namelijk de beleidsvoorbereiding, het opstellen van verordeningen en beleidsregels en de uitvoering van de minimaregelingen. Veenendaal schakelt voor de uitvoering een bureau in dat aan inwoners is bekendgemaakt als 'Bureau Minimaregelingen'.

De gemeente Renswoude heeft eind december 2021 de Grebbepas ingevoerd. Bureau Minimaregelingen verzorgt de uitvoering van de Grebbepas. Op de Grebbepas staat budget dat mensen die daar recht op hebben voor verschillende producten en activiteiten kunnen gebruiken. In bijlage 2 hebben we een overzicht van deze producten opgenomen. Alle bijstandsgerechtigden hebben de pas ontvangen. Op de pas zet Bureau Minimaregelingen het budget waar de klant recht op heeft. Met deze pas kunnen klanten uit Renswoude betalen bij aanbieders, zoals winkels en verenigingen, in Renswoude, Rhenen en Veenendaal, die zich hebben aangesloten bij het systeem.

Het aantal aanbieders dat zich bij het systeem heeft aangesloten in Renswoude, Rhenen en Veenendaal is op dit moment 198. Renswoude wil dat klanten bij zoveel mogelijk winkels of verenigingen met hun pas kunnen betalen. De gemeente kijkt daarbij wel naar de behoeften van de doelgroep. Zo is een muziekvereniging uit Scherpenzeel gevraagd om aan te sluiten bij het passysteem, ook al valt die niet binnen de gemeentegrens.

De ervaringen van de gebruikers van de Grebbepas zijn nog niet geëvalueerd. De gemeente ontvangt wel positieve signalen via diverse kanalen, zoals de vrijwilligers, maatschappelijke partners en adviesorganen. De gebruikers van de Grebbepas zijn naar verluid over het algemeen tevreden. Mensen die betalen met de app op hun telefoon vinden dat fijn. Dat is wat minder confronterend dan betalen met de pas. Er zijn ook mensen die niet tevreden zijn. Dit gaat met name over het aantal aanbieders en het lokaal moeten besteden.

Aanbeveling 3

Maak een A4 (folder) met alle regelingen voor minima en neem hierin ook regelingen op zoals de mogelijkheid tot kwijtschelding van belastingen en het Jeugdfonds. Zorg voor brede verspreiding van een dergelijke folder.

Aanbeveling 4

Actualiseer de gemeentelijke website en maak het eenvoudiger voor inwoners om de informatie met betrekking tot de minimaregelingen op de gemeentelijke website te vinden. Bied voor inwoners met beperkte digitale vaardigheden in discretie een gesprek aan over het aanbod van regelingen.

De gemeente heeft deze twee aanbevelingen grotendeels opgevolgd.

De gemeente gebruikt de gemeentelijke kanalen om de minimaregelingen bekend te maken. Het gaat dan om mailings, de gemeentelijke website, de lokale krant De Heraut. De gemeente heeft voor de minimaregelingen een flyer gemaakt over de Grebbepas en er is een website over de Grebbepas. Op de pagina Werk en Inkomen van de gemeentelijke website staat beperkte informatie over minimaregelingen. De informatie is bovendien onoverzichtelijk gepresenteerd en lastig te begrijpen door het gebruik van jargon. Men veronderstelt dat termen als bijzondere bijstand en Grebbepas bekend zijn; er staat geen uitleg over wat het is en wat je eraan hebt. De minimaregelingen zelf worden niet benoemd op deze gemeentelijke pagina. Daarvoor verwijst de gemeente naar de website van de Grebbepas waar alle minimaregelingen op staan. De tekst op de website van de Grebbepas is veel makkelijker te begrijpen.

De rekenkamercommissie heeft als 'mystery guest' online gezocht naar informatie over de Grebbepas en minimaregelingen. Als we zoektermen invoerden op de gemeentelijke website, werden we niet altijd geleid naar informatie over de Grebbepas. Verder stond er tegenstrijdige informatie op de website van de Grebbepas en de gemeentelijke website. Deze zaken hebben we doorgegeven aan de ambtelijke organisatie. Zij hebben toegezegd dit te zullen verbeteren. De gemeente heeft aangegeven dat ze de website in 2023 zal aanpassen met als doel om de informatie overzichtelijker en duidelijker voor de inwoners te maken.

Veel zaken voor minimaregelingen en de Grebbepas moeten inwoners online regelen. Maar mensen die minder digitaal vaardig zijn, vinden het systeem van de Grebbepas ingewikkeld. Zij kunnen hulp krijgen van de zogenoemde Formulierenbrigade van de Stichting Welzijn en Ondersteuning (SWO) die actief is in de gemeente. De Formulierenbrigade was ten tijde van het rekenkameronderzoek ook actief. Verder heeft de gemeente signalen van laaggeletterdheid onder potentiële klanten. Daardoor is een aantal mensen niet in staat om bepaalde producten aan te vragen, problemen aan te kaarten en bij de juiste informatie te komen. In 2023 wil de gemeente Renswoude onderzoeken hoe ze meer kan doen voor laaggeletterden.

Aanbeveling 5

Neem duidelijke regie en gebruik daarvoor onder andere het breed overleg met maatschappelijke organisaties. Geef in dit overleg aan wat de gemeente doet en wat verwacht mag worden van de deelnemende organisaties met betrekking tot hulp voor minima.

De rekenkamercommissie constateert dat de gemeente deze aanbeveling heeft opgevolgd.

Renswoude heeft ten tijde van het rekenkameronderzoek het beleid en de uitvoering van het minimabeleid volledig aan Veenendaal uitbesteed. Dat is sindsdien veranderd. De gemeente brengt de minimaregelingen onder de aandacht van potentiële klanten en van de partners in het veld. De gemeente spoort maatschappelijke organisaties en vrijwilligers met kracht aan om in gesprekken met inwoners te wijzen op de minimaregelingen, zoals we ook bij aanbeveling 2 aangeven.

De gemeente haalt zelf actief wensen en knelpunten op bij lokale partners en legt die neer bij de gemeente Veenendaal. De gemeente neemt daarin een coördinerende en initiërende rol en zet waar mogelijk het minimabeleid als gespreksonderwerp op de agenda bij:

- De Lokale Educatieve Agenda (LEA): een bestuurlijk overleg tussen kinderdagverblijven, GGD, onderwijs en gemeente.
- De Stichting Welzijn en Ondersteuning (SWO) en de Formulierenbrigade van deze stichting.

- Het brede overleg: een lokaal netwerk van verenigingen, kerken, bibliotheek, Welzijnswerk en het dorpssteam.
- Het Home-team, met daarin lokale partijen op het gebied van zorg en welzijn (huisartsen, fysiotherapeuten, dorpssteam, maatschappelijk werker, welzijn e.a.).
- De gezamenlijke Cliëntenraad de Vallei (van drie gemeenten Veenendaal, Rhenen en Renswoude) en de lokale Adviesraad Sociaal domein in Renswoude.
- Vluchtelingenwerk.

Aanbeveling 6

Neem in de planning en control documenten naast de begrote cijfers de realisatiecijfers op met betrekking tot het minimabeleid, geef hierop een adequate toelichting en monitor de uitvoering en effecten. Plaats deze informatie in de context van het gehele sociale beleid en doe een voorstel voor het detailniveau van informatie voor de raad om zijn controlerende rol te kunnen uitvoeren.

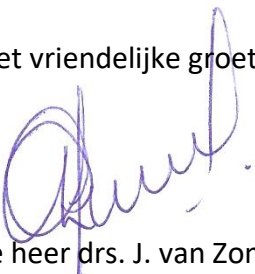
Deze aanbeveling heeft de gemeente niet opgevolgd. Er zijn weinig verbeteringen doorgevoerd om ervoor te zorgen dat de gemeenteraad zijn controlerende rol beter kan uitvoeren. Het college monitort nu wel welke minima bereikt worden, welke regelingen ze gebruiken en het benutten van de budgetten voor dit beleid. Renswoude ontvangt deze informatie van Veenendaal. Maar deze informatie staat nog niet in de P&C-documenten en bereikt de raad dus niet. Daardoor kan de raad moeilijk controleren welke resultaten en effecten worden bereikt met het beleid. Ook kan de raad daardoor niet bijsturen. De gemeente heeft aangegeven dat dat tot nu toe nog niet kon, omdat ze de P&C cyclus moest verbeteren. De gemeente heeft toegezegd dat ze vanaf 2023 indicatoren en monitoringsinformatie in de P&C-documenten opneemt.

Tot slot

De rekenkamercommissie hoopt dat u met deze brief voldoende informatie heeft over de opvolging van de aanbevelingen voor het minimabeleid. De rekenkamercommissie wil uiteraard een nadere toelichting geven als u daar als raad behoefte aan heeft.

Tot slot bedankt de rekenkamercommissie het college en de ambtenaren voor de medewerking aan het onderzoek.

Met vriendelijke groet,

De heer drs. J. van Zomer
Voorzitter rekenkamercommissie

cc. college van burgemeester en wethouders Renswoude

Bijlage 1 Documenten omtrent minimaregelingen

Sinds 2018 zijn de volgende nieuwe documenten opgesteld of gewijzigd:

- Verordening Minimaregelingen Renswoude 2021
- Re-integratieverordening Participatiewet Renswoude 2022
- Verordening Loonkostensubsidie Participatiewet Renswoude 2022
- Verordening Individuele Inkomenstoelage Renswoude 2022
- Verordening tegenprestatie Participatiewet gemeente Renswoude 2022
- Verordening Regionale Cliëntenparticipatie Werk en Inkomen Renswoude 2022
- Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW, IOAZ en BBZ Renswoude 2022
- Beleidsregel Scholingsplicht Renswoude 2022
- Beleidsregel tegemoetkoming eigen bijdrage kinderopvang Renswoude 2022
- Beleidsregel Tegenprestatie Renswoude 2022
- Beleidsregel Terugvordering en verhaal Renswoude 2022
- Beleidsregel Vaststelling vermogen Renswoude 2022
- Besluit uitvoering re-integratie Renswoude 2022
- Beleidsregel draagkracht bijzondere bijstand

Bijlage 2 De Grebbepas

Op de Grebbepas staan tegoeden die men voor verschillende producten en activiteiten kan gebruiken. Het gaat om de volgende regelingen:

- Computer/tablet basisschool
- Het doe mee-tegoed
- Het kledingpakket
- Sport en cultuur kinderen
- Sport- en beweegtegoed volwassenen
- Fiets
- Mobiele telefoon
- Vergoeding identiteitskaart
- Middelbare schoolkosten